

Макарова Е.В.,

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка;

Яковенко В.Г.,

старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

Етнокультурологічний підхід до вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва

У статті порушено проблему застосування етнокультурологічного підходу до вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Пріоритетним завданням вокальної підготовки майбутнього фахівця є формування нового культурно-овітнього ідеалу, що спирається на етнокультурологічні засади. Надано рекомендації щодо роботи зі студентами з метою досягнення необхідного рівня їх вокальної підготовки, висвітлено зміст роботи над українською народною піснею як основним навчальним матеріалом; доведено, що етнокультурологічна діяльність є універсальною, оскільки складається з органічно пов'язаних між собою видів діяльності у різних видах мистецтва.

Ключові слова: підхід, діяльність, етнодіяльність, культурологічна діяльність, етнокультурологічний підхід, вокальна підготовка.

Макарова Э.В., Яковенко В.Г.

Этнокультурологический подход к вокальной подготовке будущих учителей музыкального искусства

В статье затронута проблема применения этнокультурологического подхода к вокальной подготовке будущих учителей музыкального искусства. Приоритетной задачей вокальной подготовки будущего специалиста является формирование нового культурно-образовательного идеала, опирающегося на этнокультурологические основы. Даны рекомендации по работе со студентами с целью достижения необходимого уровня их вокальной подготовки; освещено содержание работы над украинской народной песней как основным учебным материалом; доказано, что этнокультурологическая деятельность является универсальной, поскольку состоит из органически связанных между собой видов деятельности в различных видах искусства.

Ключевые слова: подход, деятельность, этнодеятельность, культурологическая деятельность, этнокультурологический подход, вокальная подготовка.

Makarova E.V., Yakovenko V.H.

Ethnocultural Approach to Vocal-Competence Education of Future Music Teachers

The article deals with the problem of ethnocultural approach to the professional vocal training of the future music teachers. The major task of vocal training of the future music teachers is formation of a new educational and cultural ideal based on ethnocultural background. The main objective of the training process is considered tradition of studying the national vocal school as a special music system, a specification of directions of of vocal-educational content ethnologization, systematization of folk-singing heritage, revival of Ukrainian singing-romance style. Innovation activities in the field of modern professional musical creativity is aimed at solving new artistic and creative goals in the framework of broadcasting national traditions. Performing Ukrainian folk songs, students acquire the vocal and technical skills as well as knowledge of the history and culture of Ukraine, which provides them with a sense of national pride and respect for the glorious past of its people. Ethnocultural activity is a multifaceted creative process, based on aesthetic and artistic activity and is an integral part of culture as ethno-cultural inexhaustible treasury of folk traditions and national ideals. Ethnocultural aspect of vocal-competence training improves the quality of the competence of future specialists. It is made recommendations for the work with students to achieve the required level of training; highlighted the content

of work on the Ukrainian folk song as the main teaching material; proved that ethnoculturological activity is universal, as it is organically composed of interconnected activities in various forms of art.

Key words: *approach, activity, ethnoactivity, culturological activity, ethnoculturological approach, vocal training.*

Постановка проблеми. Динамічні соціально-економічні зміни в Україні породжують нові проблеми розвитку культури, важливою складовою якої є вокальне мистецтво. Сучасний етнокультурологічний підхід до проблеми музичного мистецтва взагалі та вокальної педагогіки зокрема передбачає виявлення його специфіки на основі традицій національної вокальної школи. Актуальність даної проблеми підтверджується підвищенням наукового інтересу до ролі національних традицій у культурно-історичному просторі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій з дослідженої проблеми показав, що у науковій літературі висвітлюються лише її окремі аспекти. Наукове осмислення традицій етнокультурологічного підходу в музичному мистецтві знайшло своє відображення у працях різних авторів. Так, етнологічні дослідження у просторі музичного мистецтва, культурології, естетики відображено у працях І. Ляшенка, Н. Герасимової-Персидської, І. Котляревського, І. Юджіна та ін.; питання етнохудожньої культури — Т. Воробійової, Н. Ульянової, М. Спіріної, В. Гусева та ін. Педагогічні засади формування національної та етнохудожньої культури особистості обґрунтовано в дослідженнях Г. Волкової, О. Савченко та ін.; питання національної художньої культури та діяльності у становленні майбутніх фахівців мистецького спрямування розглядали В. Антонюк, О. Голубев, М. Каган, Л. Масол, М. Микиша, О. Олексюк, В. Шестаков та ін.

Як відзначають науковці, саме за допомогою залучення молоді до кращих здобутків національно-художньої культури відбувається їхнє ознайомлення із соціальним досвідом, оволодіння відповідними цінностями, традиціями, ідеалами, нормами поведінки тощо. Так, Л. Масол звертає увагу на те, що культура кожного народу, зокрема українського, відображає світоглядні уявлення певної людської спільності, а отже, втілює характерний національний художній образ світу — «своєрідну проекцію бачення, притаманну етносу з характерними саме для нього неповторними світоглядними уявленнями» [6, 6]. Саме тому основою етнокультури є творча діяльність людини, пов'язана з мистецтвом взагалі, а в нашому випадку — із вокальною підготовкою майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мета статті — схарактеризувати особливості застосування етнокультурологічного підходу до вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Завдання статті: розкрити зміст понять «підхід», «діяльність», «етнокультурологічна діяльність», «етнокультурологічний підхід»; надати рекомендації щодо роботи зі студентами з метою досягнення необхідного рівня їхньої вокальної підготовки; висвітлити зміст роботи над українською народною піснею як основним навчальним матеріалом; довести, що етнокультурологічна діяльність є універсальною, оскільки складається з органічно пов'язаних між собою видів діяльності у різних видах мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Окреслене поняття об'єднує концептуально важливе для нашого дослідження визначення: етнос — народ, що є носієм традицій, які є невід'ємними одна від одної у своїй цілісності та залежними своїм формотворенням від зовнішніх умов [1, 88]. Етнос не може існувати без культури, як і культура без етносу не може бути позаетнічною. Учнівська молодь живе і навчається в конкретному соціокультурному середовищі, належить до певного етносу. Саме тому, на думку О. Олексюк, виховання з опорою на національні традиції народу, його культуру, обрядовість, звичаї є умовою реалізації етнопедагогічного підходу до освітнього процесу [9, 27]. Національна культура, як зазначає дослідниця, надає специфічного колориту середовищу, в якому функціонують різні освітні заклади. Тому завдання педагогів полягає в тому, щоб, з одного боку, вивчати, формувати це середовище, а з іншого — максимально використовувати його виховні можливості.

У контексті нашого дослідження важливим є розкриття сутності таких понять, як «підхід», «діяльність», «етнохудожня діяльність», «культурологічна діяльність», «етнокультурологічний підхід». Слід зазначити, що категорія «підхід» давно використовується не лише в педагогічних дослідженнях, а й в освітній практиці. Як зазначає О. Олексюк, у результаті вивчення наукових джерел та практичного досвіду виявилось, що підхід відображає тією чи іншою мірою оформлену концептуалізацію педагогічної реальності [8].

Поняття «діяльність» формувалося у філософії, фізіології, педагогіці, соціології та внаслідок перехресних взаємозапозичень набуло чотирьох основних значень: праця, робота, активність і поведінка [1]. Щодо етнохудожньої діяльності можна зазначити, що вона є величезним досягненням кожного народу, адже в ній зафіксовано його історичну пам'ять, перевірені століттями

сталі цінності, пріоритети та норми поведінки. Тому етнохудожня діяльність є важливим елементом педагогічного процесу, оскільки завдяки їй здійснюється знайомство студентів з національними та світовими здобутками культури, розвиваються розумові здібності, інтелект, збагачується емоційна сфера і культура почуттів, формується система моральних цінностей, розвиваються художні смаки, здібності, естетичні переваги тощо.

Культурологічну діяльність ми розглядаємо згідно з концепцією І. Ляшенка, одного з фундаторів української школи етнокультурних досліджень. Вчений опікувався проблемами, які виявлялися у розумінні національного та інтернаціонального в педагогіці, а також мріяв про впровадження ідеї етнокультурного мелосу до освітнього процесу. Послідовники та учні І. Ляшенка, а саме: Н. Герасимова-Персидська, І. Котляревський, М. Черкашина-Губаренко та інші — намагалися створити аутентичне культурно-історичне мистецьке середовище у просторі вітчизняної музичної культури. У контексті вокального дискурсу традицію І. Ляшенка продовжує у своїх працях В. Антонюк, який належить до школи музичного артистичного вокалу. Отже, етнокультурний поштовх, започаткований школою академіка І. Ляшенка, дав можливість вивчення ціннісних домінуючих явищ етнокультурних процесів, які «дають змогу студіювати національну художню культуру на системно-цілісному, а також еволюційно-процесуальному рівнях спадкоємності, необхідності визначення етнічних констант у галузі вокально-педагогічної виконавської творчості та структурування теоретичних засад українського вокального мистецтва» [5; 7; 10, 180].

Таким чином, пріоритетним для процесу вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва стає формування нового культурно-освітнього ідеалу на засадах етнокультурологічного підходу.

У народно-пісенній творчості протягом тривалого часу відбувався добір найбільш ефективних і доцільних вокально-технічних прийомів та засобів. Найсуттєвіші ознаки української вокальної школи відображено та зафіксовано в українських народних піснях. Так, Н. Татарінова, маючи багаторічний стаж практичної роботи з вокалістами-початківцями, упорядкувала 5 збірок «Педагогічного репертуару вокаліста». У них містяться романси та обробки народних пісень українських композиторів-класиків для всіх типів голосів (сопрано, меццо-сопрано, тенор, баритон, бас), які на даний час є основним дидактичним матеріалом для формування і розвитку творчих можливостей і професійного вдосконалення майбутніх учителів музичного мистецтва. Завдяки зручним мелодичним зворотам,

розрахованим на діапазон необроблених голосів, народні пісні сприяють ефективному розвитку вокальної техніки студентів на заняттях з постановки голосу. Аналіз майже 2000 українських народних пісень показав, що в них домінує звуковисотний діапазон квінти (38 % зразків), менше септими (19 %), сексти (19 %), октави (13 %) [11, 132]. Саме тому, що голоси студентів, які навчаються у вищих мистецьких навчальних закладах, можна кваліфікувати як камерні зі скороченим звуковисотним діапазоном, українські народні пісні слід вважати найбільш придатними для вокальної роботи.

Українська національна вокальна традиція зумовлена багатьма чинниками: менталітетом, специфікою психології, темпераменту, смаків, фонетичним складом мовлення, уподобань, мрій — усім різноманіттям життя народу. Українській народній пісні притаманний поступеневий, майже позбавлений значних стрибків рух мелодії, який зумовлює розвиток голосу, близького до італійського бельканто [11, 132]. Тому до навчального репертуару студентів обов'язково слід включати українські народні пісні, твори шкільного педагогічного репертуару, який вони використовуватимуть у своїй практичній діяльності.

Для методичного забезпечення вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва творами української пісенної спадщини викладачами Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка Е. Макаровою та В. Яковенко видано навчальний посібник «Українські народні пісні для дітей», до якого увійшли пісні для дітей дошкільного та шкільного віку. У цих творах відображені найсуттєвіші ознаки української пісні: обмеження високої теситури та динаміки, мелодичний малюнок наближається до мовленнєвого за виразністю, переважає діатоніка та куплетна форма. Отже, народні пісні слід вважати також найбільш придатними для вокальної роботи з дітьми. Запропонований навчальний посібник студенти можуть використовувати для самостійного вивчення, звітуючи про виконану роботу на заняттях або заліках.

Інноваційна діяльність сучасного фахівця у сфері музичного мистецтва полягає у готовності розв'язувати нові художньо-творчі ситуації, транслюючи національні традиції. У процесі вивчення та виконання українських народних пісень студенти здобувають не тільки вокально-технічні навички, але й знання про історію та культуру України, що формує у них почуття національної гордості і поваги до славетного минулого свого народу.

Висновки. На підставі вищевикладеного ми дійшли висновку про те, що етнокультурологічний підхід до вокальної підготовки майбутніх

учителів музичного мистецтва сприяє підвищенню якості вокальної підготовки студентів вищих мистецьких навчальних закладів. А їхня етнокультурологічна діяльність є багатограним

творчим процесом, який ґрунтується на етнохудожніх засадах і є невід'ємною складовою культури як невичерпної скарбниці народних традицій, цінностей і національних ідеалів.

ДЖЕРЕЛА

1. Абетка етнополітолога. — К. : Школяр, 1995. — Т. 1. — 224 с.
2. Багадуров В.А. Очерки по истории вокальной педагогики / В.А. Багадуров. — М. : Музгиз, 1956. — 268 с.
3. Гнидь Б.П. Історія вокального мистецтва: Підручник / Б.П. Гнидь. — К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1997. — 320 с.
4. Кошиць О.А. Про українську пісню й музику / О.А. Кошиць. — [Репринтне видання]. — К. : Музична Україна, 1993. — 48 с.
5. Ляшенко І.Ф. Етнологічні основи українського художнього культурознавства / І.Ф. Ляшенко // Українська художня культура : навч. посіб. / за ред. І.Ф. Ляшенка. — К. : Либідь, 1996. — С. 12–32.
6. Масол Л.М. Художня культура : підручник для ЗНЗ / Л.М. Масол. — Х. : Ранок, 2010. — 240 с.
7. Мітюков Б.Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні / Б.Н. Мітюков. — К. : Рад. шк., 1971. — 108 с.
8. Олексюк О.М. Інноваційні підходи в сучасній мистецькій освіті / О.М. Олексюк // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. — Луганськ, 2009. — Вип. 4 (27). — С. 82–93.
9. Олексюк О.М. Музична педагогіка : навч. посіб. / О.М. Олексюк. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — 248 с.
10. Степико М.Т. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-методологічний аналіз) / М.Т. Степико. — К. : Товариство «Знання», 1998. — 251 с.
11. Юцевіч Ю.Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу : навч.-метод. посіб. / Ю.Є. Юцевіч. — К. : ІЗМН, 1998. — 160 с.